

Širjenje Evropske unije

Tik pred vstopom v 21. stoletje se je stara celina Evropa znova obrnila vase tako kot v pokolonizacijskih časih, ko si je tako rekoč lizala rane zaradi svoje imperialistične naravnosti, in tako kot v sredini sedemdesetih let, ko je zavela prva otoplitev med hladno vojno in je nastala Konferenca o evropski varnosti in sodelovanju. Tokrat se zdi, kot da se prihodnost Evrope začenja v njenem zahodnem jedru, v Evropski uniji. Skoraj vse sodobne evropske razprave o perspektivah povezovanja in sodelovanja vidijo v Evropski uniji najprivlačnejšo institucijo gospodarskega in političnega sodelovanja, medtem ko na varnostnem področju to vlogo nesporno zavzema zveza NATO. Evropska unija je privlačna tako za države severne, srednje kot tudi južne Evrope. Ali so mir, stabilnost in ekonomski napredek vrednote, ki združujejo tako različne dele sveta? Ali morda države sledijo vsaka svojim individualnim, državnim vrednotam, za katere mislijo, da so najboljše zagotovljene prav z Evropsko unijo?

Ko države oddajajo svoje prošnje za vstop, bržkone mislijo samo na svoje lastne prednosti in obveznosti, ki bodo doletele njih same ob morebitni včlanitvi v Evropsko unijo, toda s svojimi prošnjami močno vznemirjajo tudi države članice Unije. Razvoj Evropske unije je namreč dolgotrajen proces, v katerem je bilo predstavljenih mnogo načrtov, definicij, ciljev in poročil. Za mnoge med njimi velja, da niso dosegli tiste stopnje strinjanja v državah članicah, ki je potrebna za začetek neke akcije. Med državami članicami namreč obstajajo v osnovi zelo različni pogledi na evropske povezave in k tej različnosti prispeva vsaka nova članica Unije. Vse do mastrichtske pogodbe, imenovane Pogodba o Evropski uniji,² ni bilo dokumenta, v katerem bi bile zapisane konceptualne podlage Evropske unije. Kljub tej pogodbi še vedno lahko trdimo, da obstajajo nesoglasja tudi o konceptualnih zadevah. Obstajajo veliki in nerazrešeni spori o nadvladni naravi oziroma supranacionalnosti Evropske unije, pa spor med atlanticizmom in evropeizmom, nerazrešeno je razmerje med sodelovanjem in povezovanjem, med poglabljanjem in širitvijo Unije in tako naprej.

Ustanovitelji predhodnice Unije se pred štiridesetimi leti niso obremenjevali s temi podrobnostmi, kajti področja, na katerih so razvite zahodnoevropske države morale sodelovati, je bilo relativno lahko določiti. Zunanja trgovina, skupni oziroma enotni trg, kmetijstvo so bila prva področja sodelovanja, medtem ko so socialna in regionalna politika, kultura, izobraževanje, denarno sodelovanje, zunanja politika in varnostna politika delno ali v celoti ostale zunaj takratne zahodnoevropske združbe. Maastrichtska pogodba je že bistveno posegla v drugo skupino področij, posebej v vprašanja glede denarne in zunanje politike ter varnostne politike.

* Dr. Ljubica Jelusič, docentka na FDV v Ljubljani.

¹ Za sodelovanje pri nastajanju besedila in za recenzijo se zahvaljujem Primožu Južničju, nacionalnemu izvedencu pri Evropski komisiji v Bruslju.

² Pogodba o Evropski uniji je bila podpisana v Maastrichtu 1. februarja 1992 in je začela veljati 1. novembra 1993. Evropska unija temelji na že obstoječih skupnostih: Evropski skupnosti za premog in jeklo, Evropski gospodarski skupnosti ter Euroatomom, tem pa se dodata skupna zunanja in varnostna politika (SZVP) ter sodelovanje med državami članicami na področju sodstva in notranjih zadev (Preface to the EC Treaty, cit. po Bright, 1995:97).

Nastanku zahodnoevropske integracije, ki so se je Evropejci v preteklosti najprej zavedli pod imenom Evropska gospodarska skupnost, kasneje Evropska skupnost in končno Evropska unija, so nekateri zahodnjaki pripravljene pripisati ustvarjanje nove evropske identitete (Bright, 1995:1). Denimo – pomembno je vedeti, kdo je v združbi in kdo ni v njej. Tiste evropske države, ki niso včlanjene, sodijo v t.i. neskupnost (non-community). To pomeni, da se ideologija evropocentrizma ohranja in da dobiva v sodobnosti novo institucionalno podobo. To je podoba Združene Evrope.

Ko v Evropski uniji govorijo o vzrokih za nastanek združbe, pogosto omenjajo Nizozemsko, Belgijo in Luksemburg kot prostor, kjer so se v zgodovini vojskovale velike sile. V sodobnosti naj bi med njima vojna ne bila več mogoča. Prav preprečevanje vojne je bil osnovni namen ustanoviteljev predhodnice Evropske unije. Predhodnica unije je namreč bila Evropska skupnost za premog in jeklo, zamisel za skupnost pa francoska. Francoski politik Jean Monnet je pod vplivom strahu svoje države, da bi Nemčija lahko uporabila premogovno in jeklarsko industrijo za ponovno prevlado nad Evropo, predlagal rešitev, po kateri bi premogovno in jeklarsko industrijo Francije in Nemčije postavili pod skupni nadzor. Takratni nemški kancler Konrad Adenauer je idejo sprejel. Zamisli so se pridružile še druge države in aprila 1951 so Francija, Nemčija, Belgija, Nizozemska, Luksemburg in Italija formalno ustanovile Evropsko skupnost za premog in jeklo. Leta 1957 so iste države podpisale Rimsko pogodbo, s katero je bila uradno ustanovljena Evropska gospodarska skupnost, s posebno pogodbo pa so ustanovile še EURATOM, to je Evropsko skupnost za jedrsko energijo. Te države veljajo za trdo jedro Evropske unije, ki mu nekateri odvzemajo Italijo (npr. nemški kancler Helmut Kohl), v jedru trdega jedra pa naj bi bili samo Francija in Nemčija. Leta 1960 je bila ustanovljena rivalska Evropska skupnost za svobodno trgovino EFTA, v katero so se včlanile Avstrija, Danska, Norveška, Švedska, Švica in Portugalska.

Velika Britanija je stala ob strani evropskega združevanja in šele leta 1961 je ugotovila, da bi bila Evropska gospodarska skupnost ustrezno mesto za njeno včlanitev, in to bolj kot eno leto stara EFTA. Britanski prošnji za včlanitev so sledile še prošnje Irske, Danske in Norveške. Do leta 1969 ni bila sprejeta nobena, kajti francoski general in predsednik Charles de Gaulle je z vetom preprečil vstop Velike Britanije. Menil je, da je le-ta bolj zainteresirana za sodelovanje z ZDA kot pa s celinsko Evropo. Velika Britanija, Danska in Irska so tako postale članice EGS šele leta 1973 (pogajanja so namreč lahko stekla šele po de Gaullovem izstopu iz politike), na Norveškem pa so prebivalci na referendumu glasovali proti vstopu v skupnost. Nove države članice so vstopile iz gospodarskih razlogov. Skupnost je tako imela devet članic in njena naslednja razširitev je bila usmerjena proti jugu Evrope.

Grčija, Španija in Portugalska so bile zelo zainteresirane za vstop v skupnost, ker so računale na gospodarsko podporo skupnosti, skupnost samo pa so pri obravnavi teh treh držav vodili politični interesi; države članice so menile, da so dolžne sodelovati pri restavraciji demokracije po padcu diktatur v omenjenih državah. Vse tri države so bile namreč znane po visoki stopnji vpletenosti vojske v politiko, v določenih razdobjih celo po vojaških huntah. Grčija je uradno zaprosila za vstop v skupnost eno leto po odpravi vojaške diktature, to je leta 1975, polnopravna članica skupnosti pa je postala leta 1981. Španija in Portu-

galska sta prošnji za vstop vložili šele leta 1977 in po dolgih in mučnih pogajanjih postali polnopravni članici leta 1986.

Pri zadnji razširitvi leta 1995, ko je šlo za vstop držav podpisnic sporazuma EFTA, so bili pomembni tako gospodarski kot tudi politični razlogi. Skupnost je članicam sporazuma EFTA najprej ponudila sporazum o Evropskem gospodarskem območju (EEA = European Economic Area), ki je temeljil na enakopravnosti in skupnih interesih. To je bil poskus odvrnitve teh držav od polnopravnega članstva v času, ko se je Dvanajsterica ukvarjala s projektom gospodarske in denarne unije ter politične unije. Novembra 1993 začne veljati pogodba o Evropski uniji ali bolj popularno imenovana Maastrichtska pogodba. Sporazum o Evropskem gospodarskem območju (EGO) je začel veljati s prvim januarjem 1994, povezal je Avstrijo, Finsko, Norveško, Švedsko in Islandijo z Evropsko skupnostjo. Ker sporazum o EGO ni zagotavljal enakopravnega vpliva na proces odločanja v skupnosti, so Avstrija, Finska, Norveška in Švedska prosile za vstop v skupnost, in vse, razen Norveške, so postale polnpravne članice združbe januarja 1995.

Razširitev skupnosti z 12 na 15 članic je opogumila druge evropske države pri željah po članstvu. Za polnopravno članstvo so zaprosili Turčija, Ciper, Malta, Švica, Madžarska in Poljska. Glede na to, s katerimi državami Srednje in Vzhodne Evrope so bili podpisani evropski sporazumi, pa lahko predvidevamo, da poleg Madžarske in Poljske tudi Češka, Slovaška, Bolgarija in Romunija ter tri pribaltiške države, Latvija, Litva in Estonija, vidijo svojo prihodnost v vstopu v Evropsko unijo.³ Nedavno začeta pogajanja o pridruženem članstvu uvrščajo tudi Slovenijo v skupino držav prosilk.

Merila za članstvo v Evropski uniji

V Pogodbi o Evropski uniji, sprejeti v Maastrichtu, so zapisana pravila in merila za včlanjevanje v Unijo. Gledano s pozicije držav Srednje in Vzhodne Evrope, ki so se ravnokar otresele ščita ene naddržavne organizacije (Varšavskega sporazuma), se zdijo zapisana merila dokaj stroga in bolj omejujoča kot v preteklosti, ko so se včlanjevale druge zahodnoevropske države. Najpomembnejši pogoji za vstop so: a) država mora imeti demokracijo, v kateri se spoštujejo človekove pravice; b) država mora sprejemati zamisel Evropske unije; c) država mora spoštovati vse pridobitve Evropske unije, to je njeno pravo in politiko; č) država mora pokazati sposobnost prilagajanja sistemu skupnosti tako v gospodarskem kot v drugih pogledih; e) država mora biti pripravljena pozitivno prispevati k razvoju nove evropske identitete. Poslanstvo Evropske unije, ki ga je nekoč bilo videti samo skozi enotni trg in ekonomski napredek, se širi na področja gospodarske in denarne unije, skupne zunanje in varnostne politike, prava in notranjih zadev. Države, ki se želijo včlaniti, bodo torej morale spoštovati pridobitve ali, bolje rečeno, dosežene sporazume na vseh omenjenih področjih.

Evropski sporazumi oziroma sporazumi o pridruženem članstvu sodijo v tisti del strategije Evropske unije, ki se nanaša na predpriprave na vstop nečlanic v Unijo. Ti sporazumi so bili po približno istem modelu podpisani z Madžarsko,

³ Napovedani sta kandidaturi Slovaške in Romunije, medtem ko je češka vlada že večkrat napovedala, da bo uradno prošnjo vložila pred iztekom leta 1995, se pravi tik pred začetkom Medvladne konference članic Unije v letu 1996. Predvideno je, da se bodo pogajanja s prosilkami začela šest mesecev po koncu omenjene konference, le-ta pa naj bi po predvidevanjih trajala najmanj šest mesecev in največ osemnajst do štiriindvajset mesecev.

Poljsko, Češko, Slovaško, Romunijo, Bolgarijo in nazadnje 12. junija 1995 še z Litvo, Latvijo in Estonijo. Države se morajo v skladu s predvključitveno strategijo (strategie de »pre-adhesion«) namreč pripraviti za vstop v Unijo. Hkrati v državah članicah poteka podoben proces: države članice morajo prilagajati svojo notranjo politiko in zakonodajo pravilom, sprejetim z maastrichtsko pogodbo. Poleg tega na države članice že vse od nastanka Evropske gospodarske skupnosti nenehno vplivajo spremembe, ki jih narekuje spreminjujoča se narava združbe. Ne gre pozabiti, da so se v preteklih 40 letih dejansko spreminjale celo strateške usmeritve združbe, od varnostno-gospodarskih na začetku preko predvsem gospodarskih do zelo političnih v času prehoda z 9 na 12 članic ter znova tudi varnostnih v obdobju Unije. Z maastrichtsko pogodbo je namreč predvidena tudi samostojna varnostna politika Evropske unije.

Evropska komisija je v zvezi z nadaljnjim širjenjem Unije na zasedanju 3. maja 1995 v Bruslju sprejela politični del bele knjige z naslovom »Priprave pridruženih držav Srednje in Vzhodne Evrope na integracijo v enotni trg Unije«. Dokument sta pripravila Mario Monti, komisar, odgovoren za enotni trg, in Hans van den Broek, komisar za zunanje zadeve, skupno mednarodno in varnostno politiko Unije. Mesec dni kasneje so ministri držav članic in pridruženih držav že razpravljali o svojih pogledih na omenjeni del bele knjige. Med zelo značilne odmeve s tega sestanka sodi trditev poljskega predstavnika, da se pri uveljavljanju pravil Evropske unije pričakuje več od pridruženih držav, kot pa to velja za obstoječe države članice. Zahteve v beli knjigi naj bi bile celo preveč utopične. Poljski in češki predstavniki so se pritoževali nad protekcionistično politiko Evropske unije do njihovih izdelkov, posebej do kmetijskih pridelkov ter izdelkov jeklarske in tekstilne industrije.

Prilaganje povezovanju pridruženih članic torej ne poteka obojestransko in iz prakse je videti, da pravil enotnega trga bržkone ne bodo mogle enakopravno določati vse prihodnje države članice.⁴

Postopki včlanjevanja in širitev Evrope na 15+? članic

Potem ko države vložijo formalno prošnjo za vstop v Evropsko unijo, se začne notranji postopek oblikovanja mnenj in pogajanj o morebitnem vstopu v Unijo. Svoje mnenje o državi prosilki najprej pripravi Evropska komisija, zatem odloča Svet Evropske unije in njegova odločitev mora biti soglasna. Pogoji vstopa morajo biti sprejeti in ratificirani v državah članicah in v državi prosilki (Bright, 1995:10). Večinoma so v državah prosilkah za to potrebni referendumi. Zanimivo je, da so bili tudi za sprejetje maastrichtske pogodbe v članicah Franciji, na Danskem in v Veliki Britaniji opravljeni referendumi. Skupaj z rezultati referendumov na Švedskem, Finskem, v Avstriji in na Norveškem kažejo, da je bila za vstop komaj zbrana potrebna večina glasov. Na Norveškem je, denimo, že drugič uspela kampanja proti članstvu, na Danskem je bilo za sprejetje pogodbe iz Maastrichta treba ponoviti referendum. Ta omahovanja v evropskem javnem mnenju in povečevanje

⁴ Malce hudomušna, pa vendar poučna je v zvezi s tem zgodba o švedskih jagodah, ki jim pravijo tudi zadnja žrtev Evropske unije. Ker zaradi mrzlega in vlažnega podnebja ne dosegajo predpisanega standarda s 25 mm premera, jih Evropska unija sploh ne priznava za jagode. Švedi se bodo morali zadovoljiti z večjo proizvodnjo jagodne marmelade (The Economist, 3. junij 1995:32). Nakupovalci v Evropski uniji poznajo jagodno zgodbo še z ene strani. Iz južnih držav, praviloma Francije in Španije, uvožene jagode so za prodajo že zapakirane v košaricah po pol ali četrtil kilograma, v zgornji vrsti se bohotijo debele in težke jagode, tiste v spodnjih vrstah pa so pogosto pod premerom 25 mm in še zmečkane so.

številna tako imenovanih evroskeptikov so nekoliko zavrla proces evropskega združevanja. Tudi v Švici, ki ima uradno oddano prošnjo za vstop v Unijo, ni uspel referendum o priključitvi k Evropskemu gospodarskemu območju.

Evropska komisija ima o državah, ki vlagajo prošnje za vstop, različna mnenja. Objavljeno mnenje komisije pomeni, da mora država v obdobju prilagajanja popraviti ali spremeniti vse tiste točke svoje notranje politike, ki so bile sporne za Evropsko komisijo. Denimo, Turčija je za polnopravno člansvo zaprosila že leta 1987, mnenje komisije je bilo objavljeno leta 1989, vsebovalo pa je sklep, da politična in ekonomska situacija Turčije ne ustreza pogojem za začetek pogajanj o vstopu v Unijo. Največ pripomb je bilo v zvezi z uresničevanjem človekovih pravic oziroma s kršenjem pravic kurdske manjšine v Turčiji ter v zvezi z vlogo Turčije na Cipru.

Malta je zaprosila za članstvo leta 1990; mnenje komisije, objavljeno leta 1993, je kritiziralo predvsem ekonomske in politične težave Malte. Pogajanja naj bi se začela, ko bo Malta izpolnjevala predpisane pogoje; trenutno ima preveč zaščiteno in regulirano gospodarstvo.

Ciper je za članstvo zaprosil leta 1990, mnenje komisije iz leta 1993 se je nanašalo na politično-vojaško situacijo kot posledico turške okupacije dela otoka leta 1974. Pogajanja o članstvu naj bi se začela šele, ko bo usoda o prihodnosti razdeljenega otoka bolj jasna.

O švicarski prošnji za vstop iz leta 1992 komisija ni objavila mnenja, in to zato, ker je že referendum o sprejetju Evropskega gospodarskega območja propadel, to je bilo decembra 1992.

Uradno stališče Evropske komisije je, da bosta v naslednji fazi razširitve Unije zagotovo državici Malta in Ciper, če ne bosta zašli v kake večje ekonomske težave.

Glede morebitnega vstopa držav Srednje in Vzhodne Evrope v Evropsko unijo obstaja v Uniji več različnih pogledov. Nekateri menijo, da bi iz praktičnih razlogov pogajanja s temi državami morala potekati v nekakšnih skupinah, spet drugi so prepričani, da je vsaka država primer zase in da je treba obravnavati vsako posebej. Pristaši prvega pristopa (Brown, 1994:46) razvrščajo morebitne prosilke v štiri skupine:

Skupina držav iz Srednje/Vzhodne Evrope, imenovana tudi Višegrajska skupina: Madžarska, Poljska, Češka republika, Slovaška republika

Skupina črnomoških držav: Bolgarija, Romunija

Skupina balkanskih držav: Slovenija, Albanija

Skupina baltiških držav: Latvija, Estonija, Litva.

Na seznamu ni Islandije, ki je sicer podpisnica sporazuma o Evropskem gospodarskem območju, vendar ne kaže nobenega interesa za vstop v Evropsko unijo, izključene pa so tudi države naslednice nekdanje Jugoslavije z izjemo Slovenije. Trenutno ni videti, ali se za članstvo zanimata Ukrajina in Belorusija, ruska razmerja z Unijo pa naj bi se obdelovala ločeno od razmerij, povezanih s formalnim članstvom v Uniji.

Države prosilke so v glavnem bolj zainteresirane za posamično obravnavanje svojih prošenj kot pa za obravnavanje v paketu skupaj z drugimi državami, in to ne glede na dosedanje skupno delovanje. Stališče Češke republike je, naj vzhodne države ne bi vstopale v Unijo kot blok, predpostavlja seveda, da bi morala Češka vstopiti prej kot druge. Nasprotno pa Poljaki menijo, da bi morale vzhodnoevropske države skupno delovati pri vstopanju v Unijo.

Obravnavanje omenjenih držav v zvezi s članstvom v Uniji je močno politično obarvano, kar pomeni, da bi prihodnje širitve Unije (z vidika same Unije) bile bolj

politične kot pa gospodarske narave. Že sam proces osamosvajanja teh držav iz varšavskega sporazuma je bil zelo politično podprt. Odpravo enopartijskih sistemov so spremljale velike simpatije zahodnega javnega mnenja in neposredne ali posredne obljube njihovih politikov o gospodarskem napredku in politični moči v prihodnje. Tudi ob razpadanju Jugoslavije je šlo za podobne obete za države naslednice.⁵

Dejavniki privlačnosti Evropske unije za države nečlanice

Če gledamo skozi zgodovino dosedanjega razširjanja Evropske unije, potem se zdi, da so bili dejavniki privlačevanja v združbo bolj ali manj isti v vseh obdobjih, in to ne glede na to kako so države članice gledale na nove prosilke. Denimo – četudi so članice skupnosti pri vključevanju južnoevropskih držav Španije, Portugalske in Grčije poudarjale politični interes, to je vzpostavljanje demokratičnega političnega sistema po padcu vojaških diktatur, pa so vse prosilke videle v evropski združbi predvsem gospodarski interes. Nekatere so se nadejale, da bodo udeležene pri gospodarskem razvoju in napredku, kakršen je bil dolga leta značilen za skupnost, druge so računale na finančno pomoč zaradi svoje nerazvitosti. Toda kaj je danes še tako privlačnega, če pa je za skupnost značilna visoka stopnja nezaposlenosti (v povprečju 10% oziroma 17 milijonov dela sposobnih ljudi, po nekaterih ocenah celo 20 milijonov), če je kmetijska politika pripeljala do prezasičenosti s hrano?

Za države Srednje in Vzhodne Evrope, ki so tudi pod vplivom obljub o gospodarski pomoči odpravile socialistični sistem, je predvideni oziroma *pričakovani gospodarski razvoj* še vedno pomemben dejavnik privlačnosti Evropske unije. Optimizem raste z vsakim novim poročilom Unije o premagovanju gospodarske recesije.

Evropska unija je v primerjavi z Združenimi državami Amerike in Japonsko na slabšem, ko gre za stopnjo brezposelnosti, povečevanje števila delovnih mest, velikost javnega dolga in demografijo. Toda kljub temu je to za nekdanje socialistične države še vedno obljubljeni svet in članstvo v njem zagotavlja *ekonomsko stabilnost in mesto v novi evropski identiteti*.

Učinek sporazumov o pridruženem članstvu je v državah prosilkah zagotovo pozitiven in deluje kot dodatni dejavnik privlačnosti za te države. Tako je bil na Madžarskem in Poljskem dosežen velik napredek v gospodarskem in denarnem pogledu, ustavila se je rast inflacije in nezaposlenosti, javno mnenje pa v veliki večini vidi vključenost v Evropsko unijo kot zadevo prvovrstnega nacionalnega interesa. Dvome je sprožila šele kodificirana oblika zahtev do držav prosilk, zapisana v že omenjeni beli knjigi o povezovanju v enotni trg Evropske unije. Odzivi prizadetih držav govorijo o tem, da so bila pričakovanja glede vložka Evropske unije v te države zelo velika in da jih ni spremljala ustrezna pripravljenost na odpovedovanja. Očitno je bilo morebitno prihodnje vstopanje v Unijo razumljeno bolj kot politično dejanje, ne pa v glavnem gospodarsko. Zdi se, da so države Srednje in Vzhodne Evrope svoje prošnje za vstop v Unijo razumele kot nekakšno politično deklaracijo, s katero zagotavljajo, da bodo razvijale demokracijo zahod-

⁵ Spomnimo se, da je o primernosti držav naslednic Jugoslavije za samostojnost odločala Badinterjeva komisija, ki jo je postavljal takrat še Evropska skupnost. In najbolj zaželeno priznanje državne samostojnosti za Slovenijo, Hrvaško, Bosno in Hercegovino ter Makedonijo je prihajalo iz Evropske skupnosti.

nega tipa, torej večstrankarsko demokracijo, da bodo varovale človekove pravice na ravni standardov zahodnega sveta.

Skupna kmetijska politika je bila eno prvih skupnih področij delovanja Evropske gospodarske skupnosti, se pravi, da skupno urejanje pridelave in uvoza kmetijskih pridelkov poteka že štiri desetletja. Tudi za države prosilke je urejanje kmetijskih zadev pomemben dejavnik privlačnosti Evropske unije. Toda ravno kmetijstvo je še vedno vir najhujših sporov med državami članicami Evropske unije, morda ravno zato, ker je sodelovanje med njimi zaradi nekaterih pojavov neizogibno. Pridelava kmetijskih pridelkov je npr. zaradi uporabe umetnih pospeševalnikov presešla potrebe zahodnoevropskega trga. V živinoreji se uporabljajo hormoni, za katere znanstveniki danes sicer trdijo, da ne škodujejo zdravju ljudi, toda znanost se lahko moti. Za nekatere v preteklosti uporabljane pospeševalnike so kasneje ugotovili nevarne posledice za ljudi.⁶ Proizvodnja in prodaja (tudi ilegalna) vseh vrst izdelkov, ki pospešujejo rast in prirejo živine, je postala prava mednarodna afera, ki jo je mogoče nadzorovati le skupno, na nadnacionalni ravni.⁷ Hormonska pridelava mesa je tudi vir spora med Evropsko unijo in Združenimi državami Amerike, kajti Unija je letos prepovedala uvoz mesa iz ZDA, ki je bilo proizvedeno ob pomoči genetskega hormona BST.

Kmetijska politika Evropske unije je pravzaprav protisloven dejavnik vstopanja v Unijo. Po eni strani je to pomemben dejavnik privlačevanja, po drugi strani pa hkrati dejavnik odbijanja od Unije. Skupno urejanje prezasičenega trga, visoke subvencije in kompenzacije, skupen boj proti uporabi prepovedanih in strupenih snovi so elementi privlačnosti. Kmetje imajo denimo zelo radi denarna nadomestila vlade, ki jih dobijo za svoje pridelke, ker imajo le-ti prenizko tržno vrednost. Vabljava so tudi nadomestila, ki jih dobijo kmetje zato, da ne obdelujejo zemlje v določenem obdobju. Če bi Evropska unija sprostila uvoz kmetijskih pridelkov iz Srednje in Vzhodne Evrope, ki kajpada niso po standardu Unije (spomnimo se zgodbe o jagodah), so pa zato večinoma pridelani brez hormonov in brez nadomestil, bi to povzročilo velika trenja in neravnovesja znotraj Unije. Tako lahko bolj razumemo, zakaj so ravno kmetje v Uniji največji nasprotniki njenega širjenja na Vzhod. Razumemo pa tudi, zakaj so kmetje v severnoevropskih državah nasprotniki združevanja v Unijo in v njeno usmerjeno kmetijsko politiko, ob kateri bi verjetno izgubili bistveno višje subvencije od tistih, ki jih imajo kmetje v Evropski uniji.

Sicer pa je v kmetijski politiki Unije še več spornih zadev, ki povzročajo nezadovoljstvo v članicah ter dvome v nečlanicah. V zadnjih mesecih burijo duhove Unije *banane*. Gre za spor med tako imenovanimi evrobananami in dolarskimi bananami.⁸ Pa niso toliko pomembne same banane. Ameriški kmetijski in trgovinski predstavniki se pritožujejo, da Evropska unija diskriminira njihove uvoznike, ki delujejo v Latinski Ameriki, hkrati pa zahtevajo zanje več licenc za uvoz. Države Unije so razdeljene v dva tabora: Belgija, Nizozemska, Luksemburg,

⁶ Npr. DES, to je diethylstilbestrol, karcinogeni hormon, prepovedan leta 1981 (Thompson, 1995:28).

⁷ Nadzorovanje uporabe hormonov je lahko precej nevarna služba. Nenehno poteka tekma med inšpektorji in inšpektorji (slednji skušajo sestaviti takšne pospeševalnike, ki jih prvi ne morejo prepoznati); belgijski veterinarski inšpektor dr. Karel Van Noppen je svoj boj proti ilegalni uporabi pospeševalnikov in verjetno tudi razkritje hormonske mafije plačal z življenjem (20. februarja 1995 v bližini Antwerpna). Najbrž ga imajo na vesti trgovci s hormoni, vendar je preiskava zastala.

⁸ Dolarske banane so tiste, ki pridejo iz Latinske Amerike, so praviloma okusnejše, manj gnijejo, so cenejše in se kupijo za dolarje. Njihove nasprotnice so evrobanane, ki prihajajo iz Afrike, iz nekdanjih evropskih kolonij, so manj okusne, hitreje se kvarijo.

Avstrija, Švedska, Finska, Italija in Nemčija so skupaj predložile in podpisale t.i. Nemški memorandum, s katerim napovedujejo ločeno politiko uvoza banan iz Kolumbije, Venezuele, Kostarike in Nikaragve, se pravi dolarskih banan (DPA, Bonn, 24. maj 1995). Francija (skupaj z Veliko Britanijo) vodi nasprotni tabor, ki podpira evrobanane. Toda tabor prvih je občutno močnejši, posebej po priključitvi Avstrije, Švedske, Finske, ki so že pred vstopom v Unijo kupovale dolarske banane.

Med dejavnike privlačevanja v Evropsko unijo sodi skupna *varnostna in obrambna politika*, za katero posebej države Srednje in Vzhodne Evrope upajo, da jim bo nadomestila nekdanji varnostni ščit Varšavske zveze ter jih zavarovala pred morebitnimi ruskimi vojaškimi grožnjami. Dejstvo je, da ni samo Evropska unija zaželeno mesto vključevanja za te države, isto velja tudi za vojaškopolično zvezo NATO. Tudi zveza NATO je izumila svojo predvčlanitveno institucijo, to je program Partnerstva za mir, preko katerega se države prosilke za vstop v zvezo NATO že vnaprej pripravljajo na standarde in predpise znotraj NATA. Glede na število in zemljepisno razporeditev podpisnic Partnerstva za mir lahko sklepamo, da bo nova evropska varostna identiteta iz perspektive zveze NATO bistveno širša od gospodarskopolične, kakršno vzpostavlja Evropska unija.

Države članice Evropske unije pa si prizadevajo za samostojno varnostno politiko, ki bi bila bolj evropska in manj odvisna od zveze NATO oziroma od ZDA. Gre za razmišljanje in akcije v zvezi z evropsko policijo (imenovano EUROPOL), ki naj bi se na ravni Evropske unije spopadale z drogami, organiziranim kriminalom in s terorizmom, ter v zvezi z evropsko obrambo in evropsko vojsko. V Zahodni Evropi obstaja še ena nadnacionalna organizacija, ki se ukvarja predvsem s poenotenjem obrambne politike, to je Zahodnoevropska unija (članice so Nemčija, Belgija, Španija, Francija, Velika Britanija, Grčija, Italija, Luksemburg, Nizozemska in Portugalska). Državniki Evropske unije sicer zagotavljajo, da je NATO temeljni kamen evropske varnosti in obrambe, toda v isti sapi tudi trdijo, da bi Evropa potrebovala neko strukturo, s katero bi lahko opravljala vojaške dejavnosti, denimo operacije za vzdrževanje miru, za delitev človekoljubne pomoči, takrat ko drugi partnerji v zvezi NATO ne bi želeli sodelovati.

Zametke prej omenjene vojaške strukture je mogoče videti v enotah, ki se skrivajo pod imeni EUROCORPS, EUROFOR in EUROFORMAR. Eurocorps je vojaška sila s sedežem v Strasbourgu v Franciji, vanjo pa prispevajo svoje enote Nemčija, Francija, Belgija, Luksemburg, Španija. Eurofor je kopenski ekvivalent južnih držav Italije, Francije, Španije in Portugalske. Euroformar pa so pomorske sile za hitro posredovanje istih južnih držav. Ni pa še jasno, kakšen bi bil položaj držav prosilk znotraj omenjenih vojaških grupacij.

Evropesimizem in dejavniki zaviranja širjenja Evropske unije

Združena Evropa je koncept, ki je rastel počasi, z veliko mero entuziazma in tudi odpora. Vendar je danes globoko zasidran v zavesti vseh Evropejcev tako v pozitivnem kot v negativnem pomenu. Slednje je še posebej zanimivo, saj se navdušenju ob širitvi Evropske unije postavlja ob bok dvom o verjetnosti skupne združene Evrope. Te dvome označujemo z izrazoma evropesimizem, ki izhaja iz angleške tradicije odpora zoper združeno Evropo, ter evroskepticizem, ki je v sodobnih razpravah pogosteje uporabljan izraz za isti pojav. Evroskeptiki so tisti posamezniki, politiki in ljudje iz javnega življenja, ki nasprotujejo idealizirani

podobi združene Evrope v prihodnosti. To niso a priori nasprotniki evropskega združevanja. Med največje evroskeptike je sodila nekdanja ministrska predsednica Velike Britanije Margaret Thatcher, vendar so njeni pomisleki pozitivno vplivali na oblikovanje evropske samopodobe. Njena zahteva, da je treba natančno voditi prihodke in izdatke proračuna skupnosti, je pokazala, katere države prispevajo v skupnost in katere imajo od tega največ koristi. Privatizacijski programi, s katerimi naj bi odpravili protekcionistično državno politiko in državna monopolna podjetja, so postali del gospodarske strategije Unije, uvedla pa jih je Thatcherjeva v britanski ekonomiji.

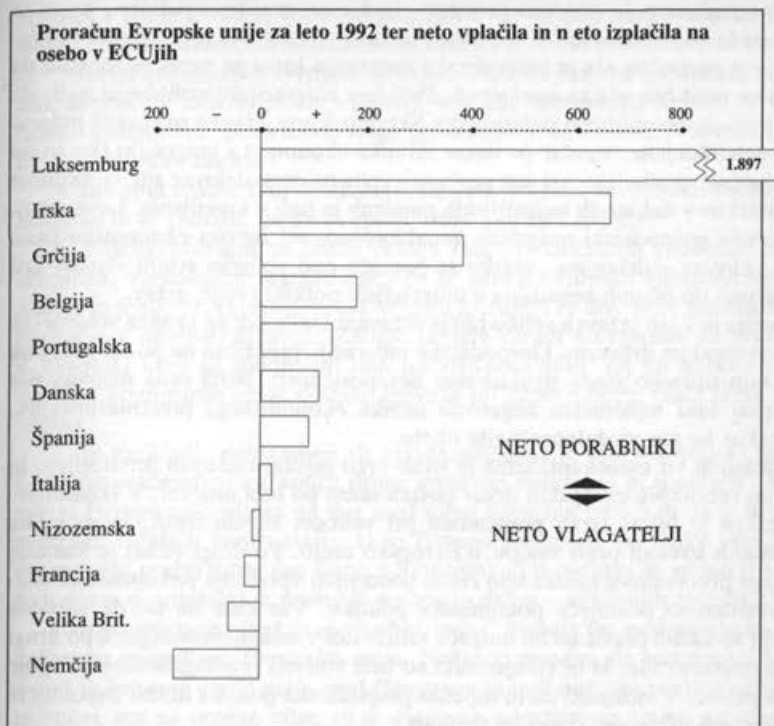
Izidi referendumov za ratifikacijo maastrichtske pogodbe v Veliki Britaniji, v Franciji in na Danskem so razkrili veliko število evroskeptikov v javnem mnenju teh držav. Na Danskem so morali referendum celo ponoviti, politični analitiki so sicer trdili, da je bilo prvo odklonilno glasovanje bolj izraz nezadovoljstva z dansko notranjo politiko kot pa zavračanje pogodbe o Evropski uniji. Tudi članice sporazuma EFTA so komajda zbrale ustrezno število glasov za vstop, ki je začel veljati januarja 1995. Za Norveško pa bi lahko rekli, da je tradicionalno gojišče evroskeptikov in nasprotnikov Unije. Vstop v Unijo so preprečili dvakrat, leta 1972 in 1994. Uniji nasprotujeta dva pomembna sloja ljudi na Norveškem – kmetje in ribiči, politično pa so nasprotniki Unije organizirani v kampanji NEI TIL EF (Ne za Evropsko unijo), ki naj bi imela 130.000 članov (Barnett, 1994:75).

Evroskepticizem je najbolj prisoten v severnoevropskih, bogatih državah, verjetno je posledica ugotovitve, da morajo bogate države materialno vzdrževati Evropsko unijo, vendar njihova možnost odločanja v Uniji ni sorazmerna z vložkom. Sistem odločanja je bil postavljen še v obdobju Evropske gospodarske skupnosti, ko je bilo prvih šest članic v bistveno enakopravnejšem gospodarskem položaju, kot pa to velja za današnjo neuravnoteženo združbo, ki je prava reprodukcija sistema razvitega severa in manj razvitega juga.

Danes so namreč v Evropski uniji države, ki po porabi proračuna Unije na število prebivalcev v letu 1992 sodijo med neto vlagatelje (Nemčija, Velika Britanija, Francija, Nizozemska) in neto porabnike (Irska, Grčija, Portugalska, Danska, Španija, Belgija in Luksemburg) (glej grafični prikaz: Neto vlagatelji in porabniki v EU).

Vse več Evropejcev, seveda iz različnih vzrokov, tako politikov kot pripadnikov različnih družbenih slojev, začanja dvomiti o možnosti ali prihodnosti Evrope, ki je načrtovana v pogodbi iz Maastrichta. Dvomljivci so povsod, tako v članicah Unije kot tudi v državah prosilkah. Celo v Sloveniji, ki je izrazito majhna država v primerjavi z drugimi, je mogoče zaslediti nekaj teh dvomov. Dejstvo je, da je Slovenija po večini svojih družbenogospodarskih značilnosti bližja državam, ki so že članice Evropske unije, kot tistim, ki na vstop čakajo. To nam omogoča določene primerjave, ki bi nam pokazale, kje bodo največji odpori proti morebitnemu slovenskemu vključevanju v Evropsko unijo.

Pomembno je vedeti, da je evroskepticizem lahko dvom o sedanjih rešitvah evropskega povezovanja, dvom o skupni evropski prihodnosti ali pa kar odpor do vsake udeležbe v procesih evropskega združevanja. Tudi ne gre vedno za konsistentno politiko ali politično gibanje, temveč večkrat bolj za izrabo določenega občutka v javnosti (pogosto ekstremnih populističnih političnih strank ali skupin). Viri evroskepticizma so zelo različni. Večina jih izhaja iz težav, ki jih ima Evropa, iz gospodarske krize in socialnih napetosti ter iz dejstva, da Evropski uniji ni uspelo rešiti teh težav v zadnjem desetletju, vsaj za večino svojega prebivalstva ne.

Vir: Royal Institute of International Affairs

Prikaz je povzet po: The Economist, 22. oktober 1994.

Viri evroskepticizma

1. Prvi in pogosto osnovni vir je strah in celo brezizhodnost, ki ju določeni družbeni sloji čutijo v vsakdanjem življenju. Obeti združene Evrope ta strah še poglobljajo in vpliv skupne evropske politike na njihov status je več kot očitno. Tipičen primer takšnih skupin so kmetje in ribiči, k njim bi lahko prišteli še delavce v delovno intenzivnih industrijskih panogah, ki jim grozi nezaposlenost ali pa so že nezaposleni. Nezaposlenost je bolezen številka ena v Evropski uniji. Deset in več odstotkov nezaposlenih je seveda težko razložiti z začasnimi težavami. Očitno je, da gre za veliko globlje strukturne težave, ki se samo povečujejo. Evropsko delavstvo je tudi zaradi veliko manjše fleksibilnosti (v primerjavi z delavstvom v Evropi konkurenčnih ekonomijah) težje prezaposeliti ali vpeljati bistveno nove rešitve v politiki zaposlovanja.

Po drugi strani ima reševanje posebnih socialnih slojev lahko tudi nasprotno učinke. Že omenjeni nesmisli skupne kmetijske politike (ki vsaj deklarativno ščitijo evropske kmete) nujno povzročijo odklonilno reakcijo do tistega, ki takšno

politiko izvaja, in to je Evropska unija. Tako kmetijstvo kot »največje breme za evropske davkopllačevalce« zaradi svojih pomanjkljivosti postaja vir evroskepticizma.

2. Nezaposlenost je pogosto povezana tudi z imigracijsko politiko, ki so jo vodile in jo še vodijo države članice Evropske unije. Velik del prebivalstva v državah Unije je prepričan, da je gospodarska imigracija kriva za nezaposlenost in da mora vsaka politična sila to upoštevati. Problem imigracijske politike je tudi, da presega levo-desno politično polarizacijo. Skrajno desne stranke so seveda imigraciji zelo nenaklonjene, vendar pa desne stranke ekonomsko imigracijo (ko so na oblasti) močno spodbujajo, saj ima pozitiven vpliv na ceno delovne sile in možnost hitrih dobičkov v nekaterih industrijskih panogah in tudi v kmetijstvu. Leve stranke so seveda gospodarski imigraciji nenaklonjene, saj ogroža ekonomsko bazo njihovih volivcev – delavstva, vendar se pogosto pod vplivom svojih »levih« kril vedejo strpno do očitnih nesmislov v imigracijski politiki svojih držav.

Slovenija je v teh težavah veliko bližja državam Unije kot pa drugim srednje- in vzhodnoevropskim državam. Gospodarske imigracije praktično ne pozna več, ima pa podobno situacijo glede strukturalne nezaposlenosti. Nižja cena delovne sile lahko nekaj časa nadomešča negativne učinke ekonomskega prestrukturiranja, toda nikakor ne gre za dolgoročneje obete.

3. Naslednji vir evroskepticizma je strah pred izgubo socialnih privilegijev, ki so v večini razvitejših evropskih držav postali samo po sebi umevni. V skandinavskih državah je bil ta strah pomemben pri velikem številu tistih, ki so se na referendumih izrekli proti vstopu v Evropsko unijo. Po drugi strani je staranje evropskega prebivalstva začelo zelo resno postavljati vprašanje pokojninskih skladov in ustreznosti obstoječe pokojninske politike. Vse kaže na to, da socialne politike in socialnih pravic ne bo mogoče vzdrževati v sedanjem obsegu, a po drugi strani ni politične sile, ki bi (prejemniki so tudi volivci) predlagala zmanjševanje socialnih pravic. V možnost, da bi uspešna gospodarska politika in rast napolnili te sklade, pa tudi nihče več resno ne verjame.

Slovenija ima ravno tako težave s svojo socialno politiko. Obseg socialnih pravic, podedovan iz prejšnjega sistema, je seveda veliko bolj obsežen kot v večini držav Unije. Le-ta se celo (predčasne upokojitve, invalidnine) širi in ne zmanjšuje. Ekonomija, ki jo bremeni tako velik obseg socialnih obremenitev, seveda ni konkurenčna. Odpor do politike, ki bo predlagala zmanjšanje teh pravic, bo hud. Če pa se bodo taka zmanjševanja predlagala kot del »evropske« politike, bodo tudi reakcije protievropske.

4. Že med sedanjimi državami Unije obstajajo ogromne razlike v razvitosti. Nove članice jih bodo še povečale. Tako imenovani strukturalni skladi so drugo največje breme evropskih davkopllačevalcev in njihova uspešnost ni preveč prepričljiva. Uporaba/zloraba teh skladov postaja pomemben vir evroskepticizma, saj tisti, ki so neto vlagatelji v Unijo, močno protestirajo pod prevelikim bremenom, neto prejemniki pa opozarjajo na to, da se neskladje med enimi in drugimi stalno povečuje. Razvitejše članice Unije uspešno gospodarsko prodirajo in imajo od skupnega evropskega trga več koristi.

V Sloveniji so te razprave znane še iz nekdanje SFRJ. Imamo dovolj izkušenj, da vemo, kam pelje politika vlaganja v nerazvite. Seveda smo postavljeni v drugačen položaj, saj tokrat Slovenija velja za manj razvito. Možno je, da bi se del slovenske politike odločil za »jugoslovansko« politiko in prosjačil za pomoč. Pri tovrstni »pomoči« jo kajpada najbolje odnesejo tisti, ki jo potem naprej razdeljujejo in so zato tudi najbolj zainteresirani zanjo. Toda po drugi strani gospodarska

uspešnost, zgodovinska tradicija in kultura Slovenijo uvrščajo med tiste države, ki bi lahko kmalu bile neodvisne od takšnih strukturalnih skladov.

5. Velik vpliv na rastoči evroskepticizem v državah Unije imajo prav politiki in politika v teh državah ne glede na politični izvor ali odnos do evropskega združevanja. Politiki namreč ob lastnem neuspehu ali zgrešeni politiki krivca hitro najdejo v Bruslju kot središču evropske politike. Tudi ko je treba spremeniti ali sprejeti kak neprijeten zakon, je spet Bruselj več kot dobrodošel krivec. Seveda ima takšno vedenje tudi pomembno vlogo pri vzbujanju »nacionalne« zavesti kot protitež »evropske« zavesti.⁹

V Sloveniji imamo tudi te izkušnje, saj nam je nekoč »neprijetne« zakone krojil Beograd in ni razloga, da ne bi enake vloge pripisali Bruslju.

6. Evroskepticizem se lahko poraja tudi pri nekaterih posebnih interesnih skupinah, varstvenikih narave npr., če se zaradi evropske enotnosti sprejemajo zakoni in predpisi, ki po njihovem mnenju znižujejo že dosežene standarde na tem področju v njihovih državah. Zadnje zaplete zaradi standardov za prevoz živali v Evropski uniji so spodbudili tudi naravovarstveniki, saj po njihovem mnenju dosežen kompromis glede dolžine prevoza po nepotrebnem muči živali z žejo in lakoto.

7. In nazadnje, pomemben vir evroskepticizma je tudi v evropski zgodovini. Letošnja petdesetletnica konca druge svetovne vojne nas je spomnila, da je bila takrat Evropa razcepljena na dva med seboj sovražna tabora in da je to bil samo presežek vojaških konfrontacij, ki so Evropo pretresale že veliko prej. Pri delu evropskega prebivalstva (ne samo v Sloveniji) so ti občutki še vedno prisotni kot tudi dvom o prijateljskih namenih sosednjih držav – nekdanjih sovražnic.

Evroskepticizem nikakor ni obroben pojav. Postaja vse močnejši in tudi močno vpliva na prihodnost Evropske unije. Nekateri menijo, da samo resnični zvezni ustroj in brisanje ostrih meja med članstvom in nečlanstvom postaja edina možna politična pot za doseg cilja, to je evropske združitve in trajne varnosti v njej. Vendar takšne rešitve, izpeljane prehitro ali prepočasi, lahko še poglobijo evroskepticizem, razburijo nacionalistične duhove in pahnejo Evropo tja, kjer je že bila pred petdesetimi leti.

Evropska unija v prihodnje – klub neenakih?

Evroskepticizem spodbuja odmevne razprave o tem, kakšna je sploh lahko ureditev združene Evrope. Nekatero države zaradi svoje velikosti¹⁰ menijo, da imajo več vpliva na podobo Evrope kot pa tiste manjše. Gledano z očmi statistike, se države članice Evropske unije močno razlikujejo med seboj. Združena Nemčija ima denimo približno 80 milijonov prebivalcev. Luksemburg pa samo 395.000. Razlike v nacionalnem proizvodu na prebivalca so 1:3 (Grčija s 7.500 ECU in Danska z 21.000 ECU). Dosedanja aritmetika v združbi predvideva male (Nizozemska, Belgija, Luksemburg, Grčija, Portugalska, Irska, Finska, Švedska, Avstrija, Danska) in velike države (Francija, Nemčija, Italija, Velika Britanija, Španija), ko gre za razdelitev sedežev v Evropskem parlamentu, v Svetu Evropske

⁹ Tisti, ki na računalniških mrežah uporabljajo WWW orodja, si lahko z ukazom [HTTP://WWW.CEC.LU](http://WWW.CEC.LU) preberejo o vseh evropskih mitih, ki se spletajo okoli delovanja skupnih evropskih institucij.

¹⁰ Nekateri politiki trdijo, da so v Evropi same male države, le da se nekatere tega zavedajo, druge pa ne.

unije ali ko gre za razdelitev komisarskih mest v Evropski komisiji. Države tako natančno vedo, koliko velikih in malih držav morajo imeti na svoji strani, ko poskušajo izpeljati kako akcijo ali doseči kako odločitev v Uniji.

Evropska unija je klub konfliktnih interesov in različnih političnih kultur. Ravno z mastrichtsko pogodbo naj bi dosegli večje notranje poenotenje, saj so glavne predpostavke pogodbe enotni trg s svobodnim pretokom kapitala, ljudi, blaga in storitev, gospodarska in denarna unija, skupna zunanja in varnostna politika. Ta proces se imenuje poglobljanje Evropske unije, ki pa se zdi v nasprotju z drugim procesom, to je s širjenjem Unije. Pri tem ne gre za filozofske razprave, temveč za velike razlike v pogledih države Unije na njeno prihodnost.

Nemčija se zavzema za hkratno širjenje in poglobljanje Evropske unije, pri čemer naj bi bilo poglobljanje temeljni pogoj za širjenje, evropska ureditev pa zvezne narave. Velika Britanija se zavzema bolj za širitev kot pa za nadaljnje notranje povezovanje, se pravi poglobljanje. Francija je naklonjena predvsem notranjemu poglobljanju in povezovanju in bistveno manj prihodnji širitvi. Tako Francija kot Velika Britanija zavračata zvezne ambicije Evropske unije in dajeta prednost uniji suverenih nacionalnih držav. Nemčija je zainteresirana za vstop držav Srednje in Vzhodne Evrope, predvsem za tako imenovano Višegraysko četverico (Poljsko, Češko, Slovaško in Madžarsko), ker bi si rada zavarovala svoje vzhodne meje in zagotovila trg. Nemško stališče je povezano s proračunom Unije. Zavzema se namreč za večjo denarno pomoč navedenim državam, nasprotuje pa vlaganju v evropski jug, med drugim tudi v nekatere države članice Unije. Francija meni, da bi notranje povezovanje Evropske unije priklenilo Nemčijo k Uniji, močna Unija pa bi oslabilo ekonomsko moč Nemčije (Kirchner, 1995:14–15).

Ko gre za delitev finančne pomoči Unije, ravno tako prihaja do sporov med članicami. Videli smo že, komu daje prednost Nemčija. Podobno stališče imajo Velika Britanija in druge severne države. Francija in Španija nasprotno močno podpirata pomoč južnim sredozemskim državam in trdita, da od tam prihajajo grožnje njuni varnosti. Francija ima še vedno trdne vezi s svojimi nekdanji kolonijami v Afriki, zato zahteva pomoč¹¹ tudi zanje. Njeno zavzemanje za ta del sveta je v zgodovini Evropske unije šlo celo tako daleč, da je podpirala prošnjo Maroka za vstop v takrat še Evropsko gospodarsko skupnost. Ta je zavrnila prošnjo Maroka z utemeljitvijo, da je EGS tudi zemljepisni pojem in da ni možen vstop neevropskih držav.

Srednje- in vzhodnoevropske države, ki trkajo na vrata Unije, bodo prinesle s seboj še večjo slikovitost interesov, kultur in razvoja. Vedno znova se odpira vprašanje uradnih jezikov v Uniji. Države članice so namreč ohranile steber svoje kulturne avtonomije znotraj Unije s tem, da so vsi njihovi jeziki enakopravni v uradni uporabi. Tako se zdaj uporablja 12 različnih jezikov, v katere je treba prevesti vse dokumente, izjave, stališča Unije.¹²

Razprave o procesu širjenja Evropske unije v Srednjo in Vzhodno Evropo so odprle problem Evrope različnih hitrosti (multi-speed Europe). Dejstvo je, da Evropa različnih hitrosti že obstaja v praksi tako znotraj Evropske unije kot tudi zunaj nje (Bright, 1995:12), toda ali je treba to prakso tudi institucionalizirati? Evropo različnih hitrosti je mogoče razumeti na več načinov: gre lahko za razlike v prilagajanju zakonodaji,¹³ sprejeti znotraj Unije; lahko so to pogojevanja članstva

¹¹ Pomoč običajno porabijo nacionalne elite za svoje luksuzno življenje ali pa za orožje.

¹² Prevajalska služba je daleč največja administrativna služba v Evropski komisiji (20% vseh zaposlenih).

¹³ Primer Schengenske konvencije opozarja na razlike pri uvajanju skupne zakonodaje. Schengenska konvencija

pri določenih skupnih zadevah; lahko gre za razlike v hitrosti gospodarskega razvoja.

Podoba Združenih držav Evrope je torej še dokaj nejasna. Upamo pa, da bodo pri njenem ustvarjanju lahko s svojimi pozitivnimi izkušnjami iz preteklosti sodelovali tudi nekdanje socialistične države, ki jih je iz današnje perspektive videti samo v čakalnici za vstop v klub neenakih. Navsezadnje so skoraj petinštirideset povojnih let preživele v socialnem miru, po katerem se bo njihovim prebivalcem vse bolj skominalo.

VIRI:

A SURVEY of the European Union, *The Economist*, 22. oktober 1994 (1-18).

BRIGHT, Christopher: *The EU: Understanding the Brussels process. The Essential Facts*, John Wiley and Sons, Chichester 1995.

BROWN, Tony: *The Enlargement of the European Union and its Relationship with its Continental Neighbours*; v: *Enlargement of the European Union*, BIBLIO FLASH, Commission Europeenne, 2/1994 (34-59).

KIRCHNER, Emil: *The Struggle for Kohl's Europe*, *European Brief*, marec/april 1995 (14-15)

RIEGER, Elmar: *Der Wandel der Landwirtschaft in der europaischen Union. Ein Beitrag zur soziologischen Analyse transnationaler Integrationsprozesse*, *Koelner Zeitschrift fuer Soziologie und Sozialpsychologie*, Heft 1, Jg. 47, 1995 (65-94).

RIDDER, Helmut: *Was die Euro-Rhetorik nicht an die grosse Glocke haengt*, *Blaetter fuer deutsche und internationale Politik*, 5/1995 (554-565).

STRAWBERRY fool, *The Economist*, 3. junij 1995 (32).

THOMPSON, Clare: *Prime cuts, crime cuts*, *The Bulletin*, 9. junij 1995 (26-32).

TRINE, Jacques-Andre: *Les lecons des elargissements passes*; v: *Enlargement of the European Union*, BIBLIO FLASH, Commission Europeene, 2/1994 (22-33).

TYLOR, Bob: *A private fonctionnaire*, *The Bulletin*, 1. junij 1995 (28-34).

zagotavlja odstranitev vseh notranjih kontrol za potnike znotraj meja Evropske unije, carinska kontrola na zunanjih mejah in letališčih Unije pa naj bi bila poenotena. Konvencija je začela veljati 26. marca 1995, podpisalo jo je 9 članic Unije (Italija in Grčija je še nista ratificirali), h konvenciji se niso pridružile Velika Britanija, Danska in Irska. Te tri države so bile torej v trenutku, ko je konvencija začela veljati, že na počasnejšem tiru (Bright, 1995:13).